Roll No. ....

06/A

[Maps of India and Punjab]

Total No. of Questions : 14]

[Total No. of Printed Pages : 12

X

2039

ਸਲਾਨਾ ਪਰੀਖਿਆ ਪ੍ਰਨਾਲੀ

SOCIAL STUDIES

(Punjabi, Hindi and English Versions)

(Morning Session)

Time allowed : Three hours

Maximum marks : 90

(Punjabi Version)

ਨੋਟ : (i) ਆਪਣੀ ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਦੇ ਟਾਈਟਲ ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ ਵਾਲੇ ਖ਼ਾਨੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ **06/A** *ਜ਼ਰੂਰ ਦਰਜ ਕਰੋ ਜੀ ।*

(ii) ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਲੈਂਦੇ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਪੰਨੇ ਗਿਣ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਟਾਈਟਲ ਸਹਿਤ 26 ਪੰਨੇ ਹਨ ਅਤੇ ਠੀਕ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਹਨ ।

(iii) ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਲੀ ਪੰਨਾ/ਪੰਨੇ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ/ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।

(iv) ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਚਿੱਤਰ ਅਤੇ ਨਕਸ਼ੇ ਬਣਾਓ ।

(v) ਨਕਸ਼ੇ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਟੈਂਸਿਲ ਵਰਤਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ।

(vi) ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਸੰਬੰਧੀ ਹਦਾਇਤਾਂ ਹਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨ ।

(vii) ਭਾਰਤ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਖ਼ਾਕੇ ਨਾਲ ਨੱਥੀ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ।

(viii) ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਆਪਣੀ ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਨਾਲ ਨੱਥੀ ਕਰ ਦਿਓ ।

ਭਾਗ–ੳ (ਭੂਗੋਲ) — ਅੰਕ = 25

1. ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ ਤੇ ਹਰੇਕ ਦਾ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਇੱਕ ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਦਿਓ : 6×1=6

(i) ਧਰਤੀ (ਗਲੋਬ) ਉੱਤੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਕੀ ਹੈ ? 1

(ii) ਅਰਬ ਸਾਗਰ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੇ ਕੋਈ ਦੋ ਟਾਪੂਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ । 1

(iii) 'ਲੂ' ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? 1

(iv) ਮਾਰੂਥਲ ਵਧਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕੋਈ ਦੋ ਉਪਾਅ ਦੱਸੋ । 1

(v) ਕੋਈ ਦੋ ਦੁਧਾਰੂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ । 1

(vi) ਤਾਂਬੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਹੜੇ ਦੋ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ? 1

2. ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੱਲ ਕਰੋ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਦਾ ਉੱਤਰ 30 ਤੋਂ 50 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖੋ : 3×3=9

(i) ਭਾਰਤ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਭਿੰਨਤਾ ਕਿਵੇਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ? 3

(ii) ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਜਲੌਢੀ ਮੈਦਾਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ? 3

(iii) ਅਰਬ ਸਾਗਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਰਾਜਸਥਾਨ ਖੁਸ਼ਕ ਕਿਉਂ ਹੈ ? 3

(iv) ਕੀ ਹਰੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਸਿਰਫ਼ ਕਣਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਹੀ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ? 3

(v) ਸ਼ਕਤੀ ਪਿੰਡ ਯੋਜਨਾ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਓ । 3

(vi) ਦੇਸ਼ ਦੀ ਜਨ ਸੰਖਿਆ ਦੀ ਉਮਰ ਬਣਤਰ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਕੀ ਲਾਭ ਹੈ ? 3

3. ਕੋਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੱਲ ਕਰੋ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਲੰਬਾਈ 100 ਤੋਂ 120 ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੱਕ ਹੀ ਰੱਖੋ : 1×5=5

(i) ਹਿਮਾਲਿਆ ਪਰਬਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਇਦੀਪੀ ਪਠਾਰ ਦੇ ਧਰਾਤਲੀ ਲੱਛਣਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਅੰਤਰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ । 5

(ii) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬਾਗਵਾਨੀ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ । 5

4. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਪੰਜ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਖਾਕੇ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਓ : 5×1=5

(i) ਕੱਛ ਦੀ ਖਾੜੀ 1

(ii) ਮਾਲਾਬਾਰ ਤੱਟ 1

(iii) ਮਾਊਂਟ ਐਵਰੈਸਟ 1

(iv) ਜੈਸਲਮੇਰ 1

(v) ਮੈਨਗ੍ਰੋਵ ਬਨਸਪਤੀ ਦਾ ਇੱਕ ਇਲਾਕਾ 1

(vi) ਮੁੱਖ ਕਪਾਹ ਉਤਪਾਦਕ ਇਲਾਕਾ 1

(vii) ਇੱਕ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਊਰਜਾ ਕੇਂਦਰ 1

(viii) ਵੱਧ ਸਾਖਰਤਾ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਰਾਜ 1

ਭਾਗ–ਅ (ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰ) ਅੰਕ = 20

5. ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ ਤੇ ਹਰੇਕ ਦਾ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਇੱਕ ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਦਿਓ : 6×1=6

(i) ਮੁਦਰਾ ਸਫ਼ੀਤੀ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? 1

(ii) ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਦੋ ਆਰਥਿਕ ਆਧਾਰਿਕ ਸੰਰਚਨਾਵਾਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਹਨ ? 1

(iii) ਭਾਰਤ ਦੇ ਕੋਈ ਦੋ ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰ ਕਿਹੜੇ ਹਨ ? 1

(iv) ਮੁਢਲੇ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਦੋ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਦਿਉ । 1

(v) ਹਰੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦੇ ਕੋਈ ਦੋ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਿਖੋ । 1

(vi) ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਕੋਈ ਦੋ ਮੁੱਖ ਸਾਧਨ ਕਿਹੜੇ ਹਨ ? 1

6. ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੱਲ ਕਰੋ ਤੇ ਹਰੇਕ ਦਾ ਉੱਤਰ 30 ਤੋਂ 50 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖੋ : 3×3=9

(i) ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਅਕਤੀ ਆਮਦਨ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਕਿਵੇਂ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ? 3

(ii) ਉਪਭੋਗਤਾ ਦਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕੀ ਹੈ ਤੇ ਉਪਭੋਗਤਾ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਦੇ ਕੀ ਮੁੱਖ ਉਪਾਅ ਹਨ ? 3

(iii) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀ, ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦਾ ਮੁੱਖ ਸਾਧਨ ਕਿਵੇਂ ਸਿੱਧ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ? 3

(iv) ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਲਘੂ ਤੇ ਕੁਟੀਰ ਉਦਯੋਗ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ? 3

(v) ਭਾਰਤੀ ਅਰਥ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀ ਦਾ ਕੀ ਮਹੱਤਵ ਹੈ ? 3

7. ਕੋਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 100 ਤੋਂ 120 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਹੱਲ ਕਰੋ : 1×5=5

(i) ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੋ 'ਤੇ ਨੋਟ ਲਿਖੋ : 5

(ੳ) ਛੁਪੀ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ (ਅ) ਮੁਦਰਾ ਸਫੀਤੀ (ੲ) ਬਜਟ

(ii) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਨਅਤੀ (ਉਦਯੋਗਿਕ) ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਕਦਮਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ । 5

ਭਾਗ–ਦ (ਇਤਿਹਾਸ) ਅੰਕ = 25

8. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਾਰੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਦਾ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਇੱਕ ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਦਿਓ : 6×1=6

(i) ਭਾਰਤ ਦੀ ਵੰਡ ਮਗਰੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਨਾਮ ਅਢੁਕਵਾਂ ਕਿਉਂ ਹੋ ਗਿਆ ? 1

(ii) ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਸਮੇਂ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਸਮਾਜਾਂ ਦੇ ਭੋਜਨ ਵਿੱਚ ਕੀ ਅੰਤਰ ਸੀ ? 1

(iii) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਦੱਸੇ ਗਏ ਜਨੇਊ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਦੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਲਿਖੋ । 1

(iv) ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੋ ਦੇ ਨਾਮ ਦੱਸੋ । 1

(v) ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਕਿੱਥੇ ਹੋਇਆ ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਕੌਣ ਸਨ ? 1

(vi) 'ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਾਗ਼' ਮੋਰਚਾ ਕਦੋਂ ਤੇ ਕਿੱਥੇ ਲੱਗਾ ? 1

9. ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ ਤੇ ਹਰੇਕ ਦਾ ਉੱਤਰ 30 ਤੋਂ 50 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖੋ : 3×3=9

(i) ਖ਼ਾਲਸਾ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ । 3

(ii) ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਮਿਸਲ ਕਿਹੜੀ ਸੀ ? ਉਸਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ । 3

(iii) ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ 'ਤੇ ਨੋਟ ਲਿਖੋ । 3

(iv) ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ? ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਕਰਵਾਓ । 3

(v) ਪਰਜਾ ਮੰਡਲ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ । 3

(vi) ਖਿਲਾਫ਼ਤ ਲਹਿਰ 'ਤੇ ਨੋਟ ਲਿਖੋ । 3

10. ਕੋਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 100 ਤੋਂ 120 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਹੱਲ ਕਰੋ : 1×5=5

(i) ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ । 5

(ii) ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਿਚਾਲੇ ਕਿਹੜੇ ਮਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਅਸਹਿਮਤੀ ਸੀ ? 5

11. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਪੰਜ, ਨਾਲ ਨੱਥੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਖਾਕੇ ਵਿਚ ਭਰੋ : 5×1=5

(i) ਮੁਦਕੀ 1

(ii) ਮਾਝਾ ਖੇਤਰ 1

(iii) ਫਿਰੋਜ਼ਸ਼ਾਹ 1

(iv) ਦਰਿਆ ਸਤਲੁੱਜ 1

(v) ਦੁਆਬਾ 1

(vi) ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ 1

(vii) ਕੀਰਤਪੁਰ 1

(viii) ਮਾਲਵਾ ਖੇਤਰ 1

ਭਾਗ–ਸ (ਨਾਗਰਿਕ ਸ਼ਾਸਤਰ) ਅੰਕ = 20

12. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਾਰੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਦਾ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਇੱਕ ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਦਿਓ : 6×1=6

(i) ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਦੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੱਸੋ । 1

(ii) ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਕੌਣ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਚੁਣਦਾ ਹੈ ? 1

(iii) ਲੋਕ ਅਦਾਲਤਾਂ ਕੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ? 1

(iv) ਚੋਣ ਵਿਧੀਆਂ ਕਿੰਨੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ? 1

(v) ਪੰਚਸ਼ੀਲ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? 1

(vi) ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਵਿਚ ਕਿੰਨੇ ਸਥਾਈ ਤੇ ਕਿੰਨੇ ਅਸਥਾਈ ਮੈਂਬਰ ਹਨ ? 1

13. ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੱਲ ਕਰੋ ਤੇ ਹਰੇਕ ਦਾ ਉੱਤਰ 30 ਤੋਂ 50 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਲੱਖੋ : 3×3=9

(i) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿਚ ਦਰਸਾਏ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਰਨਣ ਕਰੋ । 3

(ii) ਭਾਰਤ ਦੇ ਉਪ-ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵੇਰਵਾ ਦਿਓ । 3

(iii) ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਤਿੰਨ ਕਾਰਜਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ । 3

(iv) ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ । 3

(v) ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿੱਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਕੀ ਮਹੱਤਵ ਹੈ ? 3

14. ਕੋਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ 100 ਤੋਂ 120 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਦਿਓ : 1×5=5

(i) ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਦੇ ਕੋਈ ਦੋ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ । 5

(ii) ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ (ਜਾਂ) ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ 'ਤੇ ਨੋਟ ਲਿਖੋ । 5

(Hindi Version)

नोट : (i) अपनी उत्तर-पुस्तिका के मुख्य पृष्ठ पर विषय-कोड/पेपर-कोड वाले खाने में विषय-कोड/पेपर-कोड **06/A** अवश्य लिखें।

(ii) उत्तर-पुस्तिका लेते ही इसके पृष्ठ गिनकर देख लें कि इसमें टाइटल सहित 26 पृष्ठ हैं एवं सही क्रम में हैं।

(iii) उत्तर-पुस्तिका में खाली छोड़े गए पृष्ठ/पृष्ठों के पश्चात् हल किये गये प्रश्न/प्रश्नों का मूल्यांकन नहीं किया जायेगा।

(iv) आवश्यकता अनुसार चित्र तथा मानचित्र बनाएं।

(v) मानचित्र बनाने के लिए स्टैंसिल के प्रयोग की आज्ञा है।

(vi) प्रश्नों के हल सम्बन्धी नोट प्रत्येक प्रश्न से पहले लिखे हैं, विद्यार्थी उनका पालन ज़रूर करें।

(vii) भारत तथा पंजाब के नक्शे नत्थी हैं, उनका प्रयोग ज़रूर कीजिए।

(viii) भारत तथा पंजाब का नक्शा अपनी उत्तर-पुस्तिका के साथ नत्थी कर दें।

भाग–क (भूगोल) अंक = 25

1. सभी प्रश्न अनिवार्य हैं व इनके उत्तर एक शब्द से एक वाक्य में दें : 6×1=6

(i) पृथ्वी (ग्लोब) पर भारत की स्थिति क्या है ? 1

(ii) अरब सागर में स्थित किसी दो द्वीपों के नाम लिखें। 1

(iii) 'लू' से क्या अभिप्राय है ? 1

(iv) मरुस्थल बढ़ने से रोकने के लिए कोई दो उपाय बतायें। 1

(v) कोई दो दुधारू पशुओं के नाम लिखें। 1

(vi) ताँबे का प्रयोग किन दो कार्यों के लिए किया जाता है ? 1

2. कोई तीन प्रश्नों का हल 30 से 50 शब्दों के उत्तर से करें : 3×3=9

(i) भारत की प्राकृतिक विभिन्नता ने संस्कृतिक भिन्नता कैसे पैदा की है ? 3

(ii) उत्तर भारत के मैदानों में कौन-कौन से जलोढ़ीय मैदान शामिल हैं ? 3

(iii) अरब सागर के समीप होते हुए भी राजस्थान शुष्क क्यों है ? 3

(iv) क्या हरित क्रान्ति केवल गेहूँ क्रान्ति ही है, कैसे ? 3

(v) 'शक्ति गाँव योजना' से अवगत करवायें। 3

(vi) देश की जनसंख्या की आयु बनावट के अध्ययन से क्या लाभ है ? 3

3. कोई एक प्रश्न का उत्तर 100 से 120 शब्दों में दें : 1×5=5

(i) हिमालय पर्वत तथा प्रायद्वीपीय पठार के धरातली लक्षणों की तुलना करते हुए अन्तर स्पष्ट करें। 5

(ii) भारत में बागवानी की मुख्य विशेषताओं का वर्णन करें। 5

4. निम्न में से कोई पाँच भारत के मानचित्र में दिखायें : 5×1=5

(i) कच्छ की खाड़ी 1

(ii) मालाबार तट 1

(iii) माउंट एवरेस्ट 1

(iv) जैसलमेर 1

(v) मैनग्रोव वनस्पति का एक क्षेत्र 1

(vi) मुख्य कपास उत्पादक क्षेत्र 1

(vii) एक परमाणु ऊर्जा केन्द्र 1

(viii) अधिक साक्षरता वाला एक राज्य। 1

भाग–ख (अर्थशास्त्र) अंक = 20

5. सभी प्रश्न अनिवार्य हैं व इनके उत्तर एक शब्द से एक वाक्य में दें : 6×1=6

(i) मुद्रा स्फीति से क्या अभिप्राय है ? 1

(ii) भारत की कोई दो आर्थिक आधारिक संरचनायें कौन-सी हैं ? 1

(iii) भारत के कोई दो भूमि सुधार कौन से हैं ? 1

(iv) आधारभूत उद्योगों के कोई दो उदाहरण दें। 1

(v) हरित क्रान्ति के कोई दो मुख्य प्रभाव लिखें। 1

(vi) यातायात के कोई दो मुख्य साधन कौन से हैं ? 1

6. कोई तीन प्रश्नों के उत्तर 30 से 50 शब्दों में दें : 3×3=9

(i) प्रति व्यक्ति आय क्या होती है ? इसका अनुमान कैसे लगाया जाता है ? 3

(ii) उपभोक्ता का शोषण क्या है ? उपभोक्ता की रक्षा के क्या मुख्य उपाय हैं ? 3

(iii) भारत में कृषि, रोजगार का मुख्य साधन कैसे सिद्ध हो सकती है ? 3

(iv) किसी देश के लिए लघु व कुटीर उद्योग भी महत्वपूर्ण हो सकते हैं ? 3

(v) भारतीय अर्थ व्यवस्था में कृषि का क्या महत्त्व है ? 3

7. कोई एक प्रश्न 100 से 120 शब्दों में हल करें : 1×5=5

(i) निम्नलिखित में से किसी दो पर नोट लिखें : 5

(क) छिपी बेरोजगारी (ख) मुद्रा स्फीति (ग) बजट

(ii) भारत में औद्योगिक विकास के लिए उठाये गए कदमों के विषय में बतायें। 5

भाग–ग (इतिहास) अंक = 25

8. सभी प्रश्न अनिवार्य हैं व इनके उत्तर एक शब्द से एक वाक्य में दें : 6×1=6

(i) भारत के बंटवारे के बाद 'पंजाब' का नाम उचित क्यों नहीं रह गया ? 1

(ii) प्रथम पातशाही से पूर्व समय में हिन्दू व मुस्लिम सामाजों के भोजन में क्या अन्तर था ? 1

(iii) गुरु नानक देव जी द्वारा दर्शाये गए जनेऊ की कोई दो विशेषतायें लिखें। 1

(iv) 'पंज प्यारों' में से किसी दो के नाम बताएं। 1

(v) महाराजा रणजीत सिंह का जन्म कहाँ हुआ था व उनके पिता जी कौन थे ? 1

(vi) 'गुरु का बाग' मोर्चा कब और कहाँ लगा था ? 1

9. निम्न में से किसी तीन के उत्तर 30 से 50 शब्दों में दें : 3×3=9

(i) खालसा के नियमों का वर्णन कीजिये। 3

(ii) सबसे पहली मिस्ल कौन-सी थी ? उसकी व्याख्या कीजिये। 3

(iii) पंचम पातशाह की शहादत पर नोट लिखें। 3

(iv) महाराजा दलीप सिंह के विषय में क्या जानते हैं ? जान-पहचान करवायें। 3

(v) प्रजा मण्डल के कार्यों का वर्णन कीजिये। 3

(vi) खिलाफ्त लहर पर नोट लिखें। 3

10. किसी एक प्रश्न का उत्तर 100 से 120 शब्दों में लिखें : 1×5=5

(i) प्रथम पातशाही से पूर्व समय की राजनैतिक स्थिति का वर्णन कीजिये। 5

(ii) अंग्रेजों तथा महाराजा रणजीत सिंह के बीच किन मसलों पर असहमति थी ? 5

11. निम्न में से कोई पाँच पंजाब के मानचित्र में दिखायें : 5×1=5

(i) मुदकी 1

(ii) माझा क्षेत्र 1

(iii) फिरोज़शाह 1

(iv) सतलुज नदी 1

(v) दुआबा 1

(vi) अमृतसर 1

(vii) कीरतपुर 1

(viii) मालवा क्षेत्र 1

भाग–घ (नागरिक शास्त्र)

अंक = 20

12. निम्न अनिवार्य प्रश्नों के उत्तर एक शब्द से एक वाक्य में दें : 6×1=6

(i) भारतीय संविधान की कोई दो विशेषतायें लिखें। 1

(ii) राज्य सभा के मेम्बरों का चुनाव कौन और कैसे करता है ? 1

(iii) लोक अदालतें क्या होती हैं ? 1

(iv) चुनाव विधियां कितने प्रकार की होती हैं ? 1

(v) पंचशील से क्या अभिप्राय है ? 1

(vi) सुरक्षा परिषद में कितने स्थाई और अस्थाई सदस्य हैं ? 1

13. किसी तीन प्रश्नों के उत्तर 30 से 50 शब्दों में दीजिये : 3×3=9

(i) संविधान की प्रस्तावना में वर्णित उद्देश्यों का संक्षेप वर्णन कीजिये। 3

(ii) भारत के उपराष्ट्रपति की पदवी का संक्षिप्त वर्णन कीजिये। 3

(iii) मन्त्रीमण्डल के तीन कार्यों का वर्णन कीजिये। 3

(iv) संयुक्त राष्ट्र सुरक्षा परिषद पर संक्षिप्त नोट लिखें। 3

(v) राज्य की नीति के निर्देशक सिद्धान्तों का क्या महत्व है ? 3

14. किसी एक प्रश्न का उत्तर 100 से 120 शब्दों में दीजिये : 1×5=5

(i) भारतीय संविधान की विशालता के कोई दो कारणों का वर्णन कीजिये। 5

(ii) भारतीय जनता पार्टी (या) भारतीय कम्युनिस्ट पार्टी की स्थापना पर नोट लिखें। 5

(English Version)

Note : (i) You must write the subject-code / paper-code **06/A** *in the box provided on the title page of your answer-book.*

(ii) Make sure that the answer-book contains 26 pages (including title page) and are properly serialed as soon as you receive it.

(iii) Question/s attempted after leaving blank page/s in the answer-book would not be evaluated.

(iv) Draw diagrams and maps, where necessary.

(v) Use of stencil is allowed for drawing maps.

(vi) *Instructions for questions are given at the beginning of the questions. **Candidate should follow the instructions.***

(vii) ***Maps of India and Punjab** are attached, these **should be used.***

(viii) *Attach maps of India and Punjab with your answer-book.*

Part–A (Geography) Marks = 25

1. **Attempt all compulsory** questions in a word to a sentence : 6×1=6
   - (i) What is geographical position of India on a globe ? 1
   - (ii) Name any two islands falling in Arabian Sea. 1
   - (iii) What is meant by 'Loo' ? 1
   - (iv) Cite any two ways to stop expansion of desert lands. 1
   - (v) Name any two milch animals. 1
   - (vi) Cite any two uses of copper. 1
2. Attempt any **three** of the following each in 30 to 50 words : 3×3=9
   - (i) What is contribution of natural diversity towards cultural variation in India ? 3
   - (ii) Which alluvial plains form part of Great Indian Northern Plains ? 3
   - (iii) Why Rajasthan remains dry inspite of being closer to Arabian Sea ? 3
   - (iv) May Green revolution be termed as wheat revolution only, how ? 3
   - (v) Explain, 'Shakti Pind Yojna'. 3
   - (vi) What use is study of age composition as factor of population of a nation ? 3
3. Attempt any **one** of the following questions in 100 to 120 words : 1×5=5
   - (i) Cite difference between Himalayas and Peninsular plateau comparing their physical features. 5
   - (ii) Explain main characteristics of horticulture in India. 5
4. Show any **five** of the following in out line map of India : 5×1=5
   - (i) Rann of Katchh 1
   - (ii) Malabar Coast 1
   - (iii) Mount Everest 1
   - (iv) Jaisalmer 1
   - (v) A region with Mangrove vegetation 1
   - (vi) Major Cotton Producing Region 1
   - (vii) A nuclear energy centre 1
   - (viii) A state with high literacy rate 1

Part–B (Economics)

Marks = 20

5. **All questions are compulsory.** Attempt each in a word to a sentence in length : 6×1=6

(i) What is meant by inflation ? 1

(ii) Name any two components of economic infrastructure of India. 1

(iii) Cite any two land reforms in India. 1

(iv) Give any two examples of basic industries. 1

(v) Cite any two main effects of Green revolution. 1

(vi) Write names of any two main means of transport. 1

6. Attempt any **three** questions, each in 30 to 50 words : 3×3=9

(i) What is per capita income and how is it assessed ? 3

(ii) What is consumer exploitation ? What are main methods of consumer protection ? 3

(iii) Can agriculture become main source of employment in India ? Explain. 3

(iv) Are small scale and cottage industries important for a nation, how ? 3

(v) What is importance of agriculture in Indian Economy ? 3

7. Attempt any **one** of following in 100 to 120 words : 1×5=5

(i) Write note on any **two** of the following : 5

(a) Disguised unemployment (b) Inflation (c) Budget

(ii) Explain steps taken in direction of development in industrialisation in India. 5

Part–C (History)

Marks = 25

8. Attempt **all compulsory** questions answering each in a sentence at the most : 6×1=6

(i) Why the name 'Punjab' has gone irrelevant after partition of India ? 1

(ii) What was the difference between food habits of Hindus and Muslims before Guru Nanak era ? 1

(iii) Write any two characteristics of Guru Nanak prescribed sacred thread. 1

(iv) Name any two of 'Panj Piyaras'. 1

(v) Where was Maharaja Ranjit Singh born ? Who was his father ? 1

(vi) When and where was 'Guru ka Baag Morcha' held ? 1

9. Attempt any **three** questions, each in 30 to 50 words : 3×3=9

(i) Explain principles of Khalsa. 3

(ii) Which was first ever 'misl' ? Explain. 3

(iii) Write a note on martyrdom of fifth Guru. 3

(iv) What do you know about Maharaja Dalip Singh ? Introduce him. 3

(v) Explain works of Praja Mandal. 3

(vi) Write a note on Khilafat movement. 3

10. Attempt any **one** of following questions in 100 to 120 words : 1×5=5

(i) Explain political situation of Punjab before era of Guru Nanak Sahib. 5

(ii) Which were topics of disagreement between the Britishers and Maharaja Ranjit Singh ? 5

11. Show any **five** of the following in outline map of Punjab : 5×1=5

(i) Mudki 1

(ii) Majha region 1

(iii) Firozeshah 1

(iv) River Satluj 1

(v) Doaba 1

(vi) Amritsar 1

(vii) Kiratpur 1

(viii) Malwa region 1

Part–D (Civics) Marks = 20

12. **All questions are compulsory** and each must run between one word to a sentence : 6×1=6

(i) Cite any two characteristics of Constitution of India. 1

(ii) Who elects members of Rajya Sabha and how ? 1

(iii) What are 'Lok Adalats' ? 1

(iv) How many types of election processes are there ? 1

(v) What do you understand by 'Panchsheel' ? 1

(vi) How many permanent and temporary members are there in Security Council ? 1

13. Attempt any **three** questions, each running between 30 to 50 words : $3 \times 3 = 9$

(i) Explain objectives of Constitution as per Preamble in short. 3

(ii) Explain post of Vice President of India in short. 3

(iii) Explain any three works of Council of Ministers. 3

(iv) Write a short note on United Nation Security Council. 3

(v) What is importance of Directive principles of State policy ? 3

14. Attempt any **one** question in 100 to 120 words : $1 \times 5 = 5$

(i) Explain, any two basic reasons and characteristics because of which the Constitution of India has become bulkiest ? 5

(ii) Explain formation of Bhartiya Janta Party or Communist Party of India. 5

X-2039

Code No. 06/A

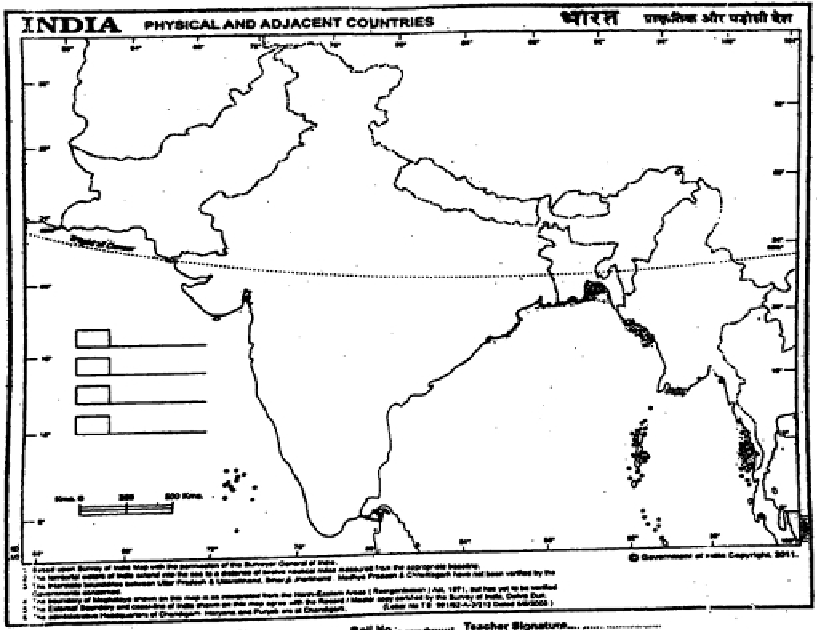

Roll No. .... Teacher Signature.....................

(Please tear here)

(Please tear here)

ਪੰਜਾਬ पंजाब پنجاب **THE PUNJAB**

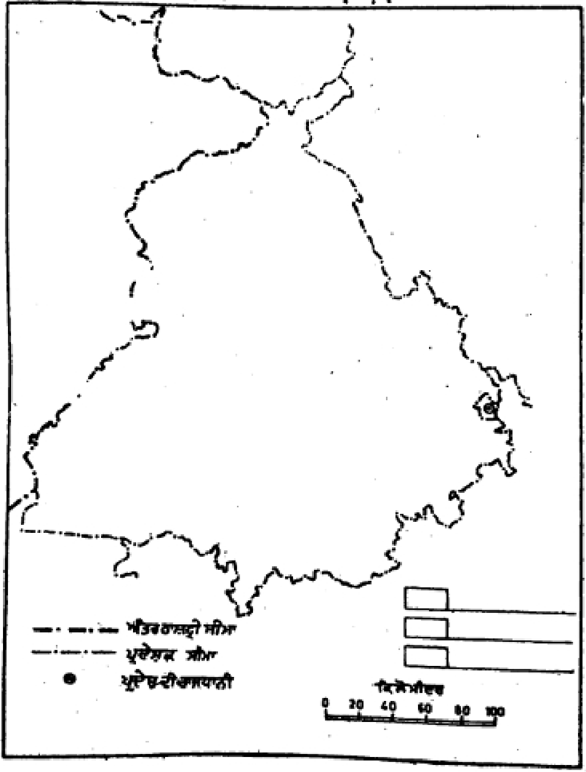

X-2039

Code No. 06/A